

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

Oikeusministeriö

oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 6.11.2015

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI YHDISTYSLAIN MUUTTAMISESTA JA YRITYS- JA YHTEISÖTIETOLAIN 14 §:N MUUTTAMISESTA

Maanmittauslaitoksen keskushallinto esittää pyydettyä lausuntona hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yhdistyslain muuttamisesta ja yritys- ja yhteisötietolain 14 §:n muuttamisesta seuraavaa.

1. Yleistä

Yhdistyslain muutosesityksessä muun muassa selkiytetään yhdistyksen selviytymenettelystä vastanneiden selvitysmiesten oikeuksia ja vastuuta. Niin ikään ehdotetaan selventävää säännöstä siitä vastuusta, joka yhdistyksen purkamisen yhteydessä yhdistyksen varoja saaneella on purkautuvan yhdistyksen velkoihin nähden. Muutosesityksen keskeisiin ehdotuksiin sisältyy myös se, että yhdistysrekisteriä ylläpitävä rekisteriviranomainen (Patentti- ja rekisterihallitus) voisi oma-aloitteisesti poistaa rekisteristä yhdistyksen, jota tietyin edellytyksin voitaisiin pitää toimintansa jo lopettaneena. Tämä poisto-oikeus olisi luonteeltaan jatkuva eli asiasta otettaisiin pysyväisluonteinen säännös yhdistyslakiin. Myös muutoin ehdotus koskee, eräiden muiden muutosesitysten ohella, paljolti yhdistysten purkamiseen liittyviä kysymyksiä.

Yhdistysten omistuksessa on usein kiinteätä omaisuutta. Yhdistykset ovat usein myös maanvuokraoikeuksien haltijoita. Tällaista omaisuutta saattaa olla myös purkautuvalla yhdistyksellä. Yhdistyksen purkamiseen tai purkautumiseen liittyy tällöin myös kysymys siitä, kenelle tämä omaisuus jää, kenelle se siirretään sekä keiden toimesta ja miten siirrot voivat tapahtua. Nämä kysymykset heijastuvat aina myös lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriä ylläpitävän viranomaisen eli Maanmittauslaitoksen tehtäviin. Tässä mielessä ne oikeudelliset kysymykset, joihin muutosehdotukset liittyvät, samoin kuin muutosehdotusten sisältö, ovat relevantteja Maanmittauslaitoksen toimialan kannalta.

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

2. Selvitysmiesten asemasta yhdistyksen selvitysmenettelyssä

Kun yhdistys on päättänyt purkautumisesta, se on saattanut valita selvitysmiehen huolehtimaan tarpeellisista selvitystoimista. Jos yhdistyksellä on ollut kiinteätä omaisuutta tai jos yhdistyksellä on ollut nimissään maanvuokraoikeuksia, selvitystoimiin kuuluu myös tällaiseen omaisuuteen kohdistuvia määräämistöitä. De facto tämä tarkoittaa, että selvitysmies luovuttaa sanottua yhdistyksen omaisuutta edelleen. Kun luovutuksensaaja hakee tällaisen saannon kirjaamisesta, kirjaamisviranomaisen on arvioitava saannon laillisuutta.

2.1. Selvitysmiesten toimivalta

Tämän laillisuusarvioinnin kannalta on ensinnäkin eduksi se, että yhdistyslain 40 §:n 2 momentissa jatkossa säädettäisiin, ehdotetulla tavalla, selvitystoimien tarkoituksesta. Momentissa säädettäisiin muun muassa, että selvitystoimien tarkoituksena on "tarpeellisen omaisuusmäärän muuttaminen rahaksi". Kun yhdistys on päättänyt purkautumisestaan ja kun selvitysmiehet ovat luovuttaneet esimerkiksi yhdistyksen nimissä olleen kiinteistön, selvitysmiesten toimivalta voidaan selkeästi johtaa tästä lainkohdasta.

Samoin kun kysymys on selvitystoimien jälkeen jäljelle jääneestä kiinteästä omaisuudesta, jonka selvitysmiehet ovat luovuttaneet säännöissä purkautumisen varalta määrättyyn tarkoitukseen, toimivalta on johdettavissa nimenomaisesti tästä uudesta 2 momentista. Siinä tultaisiin säätämään, että selvitystoimien tarkoituksena on "jäljelle jääneiden varojen käyttäminen sen mukaan kuin yhdistyksen säännöissä ja tässä laissa säädetään".

2.2. Selvitysmiesten kelpoisuus

Mitä tulee selvitysmiesten oikeuteen edustaa yhdistystä eli heidän oikeuteensa kirjoittaa yhdistyksen nimi (kelpoisuus), tältäkin osin ehdotetut muutokset selkeyttävät oikeustilaa. Yhdistyslain 40 §:n 3 momentin toiseksi viimeiseksi virkkeeksi ehdotetaan nimittäin mainintaa siitä, että selvitysmiehiin sovelletaan sitä, mitä laissa muutoin säädetään yhdistyksen hallituksesta tai hallituksen jäsenestä. Jossain määrin jää epäselväksi, tarkoittaako tämä, että jos selvitysmiehiä on useampia, he voivat edustaa yhdistystä vain yhdessä.

Tässä yhteydessä Maanmittauslaitos lausuu vielä, kuitenkin vain sivuhuomauksena, että sanottu 40 §:n 3 momentin viimeiseksi ehdotettu virke muistuttaa enemmän perustelu- kuin lakitekstiä. Virke kuuluu: "Käytännössä ainoaksi sel-

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

vitysmieheksi ei kuitenkaan voi valita alaikäistä, koska selvitysmiehen on voitava edustaa yhdistystä.”

2.3. Jäljelle jääneen omaisuuden luovuttaminen siinä tapauksessa, että sitä ei voida käyttää säännöissä määrättyllä tavalla

Nykyisin voimassa olevan lain mukaan selvitysmiesten on luovutettava yhdistyksen jäljelle jäänyt omaisuus valtiolle, jos sitä ei voida käyttää yhdistyksen säännöissä määrättyllä tavalla. Valtio puolestaan käyttää omaisuuden ”yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän tarkoituksen edistämiseen”. Nyt ehdotetaan, että kysymyksessä olevassa tilanteessa selvitysmiesten on itse luovutettava omaisuus käytettäväksi yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän tarkoituksen edistämiseen (yhdistyslain 40 §:n uudistettu 3 momentti). Luovuttaminen ensin valtiolle ja sitä kautta eteenpäin jää siten pois.

Jos tällaisessa tilanteessa luovutettavaan varallisuuteen on sisältynyt kiinteistö tai maanvuokraoikeus, kirjaamisviranomaisen joutuu saannon kirjaamista suorittaessaan arvioimaan selvitysmiesten toiminnan laillisuutta. Selvitysmiesten toimivaltaperuste on sinällään selvästi ilmaistu laissa. Sen sijaan kirjaamisviranomaiselle jää nyt lisäksi arvioitavaksi, onko luovutus tapahtunut sellaiselle taholle, että sen voidaan katsoa edistävän purkautuneen yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvää tarkoitusta.

Maanmittauslaitos esittää selvitettäväksi, mikä olisi kirjaamisviranomaisen vastuu, mikäli kysymyksessä oleva kriteeri, purkautuneen yhdistyksen toimintaan läheisesti liittyvän tarkoituksen edistäminen, ei täytyisi, mutta silti selvitysmiesten tekemälle kiinteistön luovutukselle olisi myönnetty lainhuuto. Jos luovutus jälkikäteen katsottaisiin kysymyksessä olevassa suhteessa laittomaksi, luovutuksensaajan vastuu olisi ilmeisesti ensisijaisesti esinekohtaista vastuuta. Näissä tilanteissa, jos kiinteistölle kuitenkin oli myönnetty lainhuuto ja jos se tämän jälkeen oli luovutettu eteenpäin, vastuu voi maakaaren 13 luvun 4 - 6 §:n mukaisesti palautua valtion ankaraksi korvausvastuuksi. Tällöinkin asiaan tosin liittyy eräitä tulkinnanvaraisia kysymyksiä. Joka tapauksessa näyttää siltä, että kirjaamisviranomaisen on kiinnitettävä asiaan huomiota selvitysmiesten tekemälle luovutukselle lainhuutoa, tai vastaavasti vuokraoikeuden siirron kirjaamista, haettaessa. Tilanteet ovat tosin erittäin harvinaisia, mutta toisinaan omaisuuksien arvot saattavat olla myös huomattavia.

3. Purkautuneelta yhdistykseltä varoja saaneen vastuu yhdistyksen veloista

Ehdotuksen mukaan yhdistyslain 40 §:n 4 momentissa tuldtisiin säätämään:

”Vastoin tämän lain tai yhdistyksen sääntöjen määräyksiä yhdistyksestä varoja saanut vastaa saamiensa varojen määrällä yhdistyksen velkojen maksamisesta, jos varojen saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää jakamisen tapahtuneen lain tai yhdistyksen sääntöjen vastaisesti.”

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

Esitysluonnoksen perusteluissa lausutaan säännöksen osalta seuraavaa (s. 11):

”Lain vastaisena varojenjakona pidettäisiin ensinnäkin varojen jakamista ilman selvitystoimenpiteitä, jos yhdistyksellä on velkoja. Toiseksi laitton varojenjakoa voi olla seurausta siitä, että selvitystoimenpiteitä ei ole suoritettu edellä 2 ja 3 momentissa säädettyllä tavalla. Yhdistyksen sääntöjen vastaisesta varojenjaosta puolestaan olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun purkautuvan yhdistyksen varat luovutetaan muulle, kuin yhdistyksen säännöissä mainituille tahoille.”

Maanmittauslaitos lausuu, että säännöstä tulee kirjaamisjärjestelmämme kannalta tarkastella erikseen toisaalta kahden ensimmäiseksi mainitun esimerkin valossa ja toisaalta erikseen viimeisenä mainitun esimerkin valossa. Kysymys on toisaalta varoja saaneen vastuusta yhdistyksen velkojille ja toisaalta varoja saaneen vastuusta sille, jolle varat olisi sääntöjen mukaan pitänyt mennä.

3.1. Varoja saaneen vastuusta yhdistyksen velkojille

Kaksi ensimmäistä perustelutekstissä mainittua esimerkkiä viittaavat siihen, että varoja on jaettu selvitystoimet laiminlyöden tai ne virheellisesti suorittaen ja tämän seurauksena yhdistyksen velkoja on jäänyt maksamatta. Nämä esimerkit sopivat hyvin ehdotetun 40 §:n 4 momentin yhteyteen. Säännöksessähän mainitaan, että laittomasti yhdistyksestä varoja saanut vastaa saamiensa varojen määrällä ”*yhdistyksen velkojen maksamisesta*”.

Seuraava kysymys tässä yhteydessä on kuitenkin se, onko yhdistyksen velkojen oikeus laittomasti varoja saaneeseen nähden esinekohtainen vai onko kysymyksessä ainoastaan saamisoikeus. Asialla on luonnollisesti merkitystä silloin, kun saaduissa varoissa on kysymys ”esineistä”, kuten kiinteistöstä. Niimenomaan kiinteistökirjaamisjärjestelmän kannalta kysymys voidaan nähdä tärkeänä.

Se, kumman tyyppisestä oikeudesta on kysymys, ei varsinaisesti vaikututa siihen, kuinka tarkasti varojen jakamista koskeva saanto on lainhuudatuksen tai maanvuokraoikeuden siirron kirjaamisen yhteydessä tutkittava. Vaikka kysymys olisi ”vain” saamisoikeudesta, varojen jakamista koskeva saanto ja sen laillisuus, myös velkojiensuojan kannalta, on riittävällä huolellisuudella tutkittava eikä saantoa saa kirjata, mikäli ilmenee, että esim. kiinteistö on luovutettu selvitysmiesten toimesta ennen kuin kaikki yhdistyksen velat oli maksettu.

Asialla on kuitenkin erityinen merkitys silloin, kun kysymyksessä olevalla tavalla lakiin perustumaton kiinteistön tai maanvuokraoikeuden saanto on tullut erehdyksessä kirjatuksi. Jos velkojen oikeus vaatia suoritus laittomasti varoja saaneelta on luonteeltaan vain saamisoikeus, valtion vastuu virheellisesti kirjatun saannon johdosta määräytyy pelkästään vahingonkorvauslain perusteella.

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

Jos velkojen oikeutta pidettäisiin esinekohtaisena oikeutena eli oikeutena vaatia kiinteistö palautettavaksi yhdistykselle selvitystoimien jatkamista varten, valtion vastuu saattaisi aktualisoitua myös maakaaren positiiviseen julkiseen luotettavuuteen liittyvien, ankaraa vastuuta merkitsevien vastuusäännösten kautta (MK 13:4-6).

Yhdistyslain 40 §:n 4 momentin säännöstä laadittaessa lienee lähdetty siitä, että laittomasti varoja saaneen vastuu yhdistyksen velkoja kohtaan ei ole esinekohtaista vaan vastuu koskee ainoastaan saadun omaisuuden arvoa. Velkojen oikeus on siis saamisoikeus. Tähän viittaa momentin sanamuotokin: "...vastaa saamiensa varojen määrällä...". Maanmittauslaitos esittää selvitettäväksi, olisi ko kuitenkin perusteltua esittää asia myös perustelutekstissä.

Esitysluonnoksen yleisperusteluissa todetaan tosin, että tarkoitus on säätää "purkautuneen yhdistyksen varat saaneen tahon vastuu yhdistyksen maksamatta jääneestä velasta vastaavalla tavalla kuin muiden yhteisömuotojen ja säätiön purkautuessa" (esitysluonnos s. 5). Se, onko näiden viitattujen yhteisöjen purkamisen yhteydessä varoja laittomasti saaneen vastuu puretun yhteisön velkoihin nähden arvomääräistä vai esinekohtaista, on tietenkin oma kysymyksensä. Oikeustilaan ei tältä osin voida tässä ottaa kantaa. Kaikesta huolimatta asian nimenomainen toteaminen, suuntaan tai toiseen, lienee perusteltua yhdistyslain muutosesityksessä.

3.2. Varoja saaneen vastuusta sille, jolle varat olisi sääntöjen mukaan pitänyt luovuttaa

Yhdistyslain 40 §:n uudessa 4 momentissa tultaisiin säätämään, että myös yhdistyksen sääntöjen vastaisesti yhdistyksen varoja purkautumisen yhteydessä saanut vastaa noiden varojen määrällä yhdistyksen velkojen maksamisesta. Perustelutekstissä todettaisiin esimerkkinä tällaisesta varojen jakamisesta se, että yhdistyksen varoja on luovutettu muulle kuin sille taholle, jolle yhdistyksen varat on sääntöjen mukaan yhdistyksen purkautuessa luovutettava.

Jos yhdistyksen varat on purkautumisen yhteydessä luovutettu sääntöjen vastaisesti, ja erityisesti, jos ne on luovutettu sääntöjen vastaisesti perusteluissa mainitun esimerkin kaltaisessa tilanteessa, tuntuu jossain määrin epäloogiselta, että varoja saaneen säädetään olevan vastuussa yhdistyksen velkojen maksamisesta. Tällaisessa tilanteessahan ei välttämättä ole lainkaan velkoja maksamatta. On ainoastaan kysymys siitä, että varat on luovutettu muulle kuin sille taholle, jolle ne sääntöjen mukaan olisi tullut luovuttaa.

Maanmittauslaitos esittää selvitettäväksi, kuinka hyvin perusteluissa tältä osin esitetty esimerkki sopii ehdotetun 40 §:n 4 momentin yhteyteen. Se oikeudellinen suhde, joka syntyy varoihin sääntöjen mukaan oikeutetun ja varat sääntöjen vastaisesti saaneen välillä, vaikuttaa ainakin jossain määrin erilaiselta verrattuna siihen oikeudelliseen suhteeseen, joka syntyy yhdistyksen velkojan ja yhdistyksestä varoja ennen velkojen maksua saaneen välillä.

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

Asiaa voidaan havainnollistaa esimerkillä. Purkautuva yhdistys on harjoittanut esimerkiksi johonkin harrastukseen liittyvää toimintaa erityisesti juuri tähän tarkoitukseen sekä sijainniltaan että muutoinkin soveltuvalla kiinteistöllä. Säännöissä määrätään, että yhdistyksen purkautuessa varat on luovutettava vastaavaa toimintaa harjoittavalle yhdistykselle. Selvitystoimien päätyttyä ja velkojen tultua maksetuksi selvitysmiehet luovuttavat varat eli kysymyksessä olevan kiinteistön yhdistykselle A, jonka toiminta ei ainakaan riidattomasti täytä sääntöjen vaatimusta. Olisi kuitenkin olemassa myös yhdistys B, joka selvästi täyttää nuo vaatimukset.

Jos tulee oikeudenkäynnissä vahvistetuksi, että kiinteistön saanut yhdistys A oli saanut sen purkautuneen yhdistyksen sääntöjen vastaisesti, sanottu yhdistys vastaa nyt, mikäli vilpittömän mielen edellytys ei täyty, yhdistyslain 40 §:n 4 momentin mukaisesti "saamiensa varojen määrällä yhdistyksen velkojen maksamisesta".

Esitettäessä esimerkin kaltainen tilanne yhdistyslain 40 §:n 4 momentin soveltamisalaan kuuluvana herää ainakin seuraavia kysymyksiä: 1) onko yhdistys B:llä sellainen saaminen purkautuneelta yhdistykseltä, että yhdistys A voidaan määrätä siitä vastuuseen; toisin sanoen onko yhdistys B:llä purkautuneen yhdistyksen velkojan status; 2) jos A:n vastuu B:tä kohtaan hyväksytään, vastaa ko A suhteessa B:hen, kuten säännöksen sanamuodon mukaan näyttäisi asian laita olevan, ainoastaan saamansa kiinteistön arvolla; 3) vai onko yhdistys B:llä, säännöksen sanamuodosta huolimatta, A:han kohdistettavan saamisvaatimuksen asemesta oikeus vaatia juuri tuon kyseisen kiinteistön luovuttamista omistukseensa eli onko yhdistys A:n vastuu esinekohtaista vastuuta?

Maanmittauslaitos esittää pohdittavaksi, eikö kysymyksessä olevan kaltaista kollisiota, joka syntyy sääntöjen mukaan varoihin oikeutetun ja sääntöjen vastaisesti varoja saaneen välillä, tulisi pitää muulla tavalla kuin yhdistyslain 40 §:n 4 momentin mukaisesti ratkaistavana. Sääntöjen mukaan varoihin, esim. tiettyyn kiinteistöön, oikeutetun intressi ei ole niinkään suorituksensaanti-intressiä, kuten purkautuneen yhdistyksen tavanomaisten velkojen intressi on. Sen sijaan intressi voi olla selkeästi esinekohtaista intressiä.

Maanmittauslaitos esittää lisäksi selvitettäväksi, onko nyt esillä olevan kaltaisessa sääntöjen vastaisessa varojen jaossa oikeastaan kysymys sellaisesta erityistapauksesta, josta tulisi säätää erikseen. Tai pitäisikö asia jättää yleisten esineoikeudellisten kollisiosääntöjen varaan? Onko esimerkiksi sillä taholla, jolla purkautuvan yhdistyksen sääntöjen mukaisesti on oikeus saada yhdistykseltä jäävä kiinteistö, jo sillä tavalla parempi oikeus kiinteistöön, että tuohon kollisioon soveltuisivat maakaaren yleiset kollisionratkaisunormit? Nämä puolestaan näyttäisivät johtavan riidan ratkaisemisessa erilaiseen lopputulokseen kuin mihin ehdotetun yhdistyslain 40 §:n 4 momentin soveltaminen näyttäisi johtavan. Samoin kirjaamisjärjestelmään liittyvät valtion korvausvastuut aktualisoituisivat tällöin eri tavalla. Maanmittauslaitos katsoo, että asiakokonaisuutta olisi joka tapauksessa syytä miettiä valmistelun yhteydessä vielä tarkemmin.

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

4. Toimimattoman yhdistyksen oma-aloitteinen poistaminen yhdistysrekisteristä

Yhdistyslakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 41 a §, jonka mukaan rekisteriviranomainen voi oma-aloitteesti määrätä ilmeisesti toimintansa lopettaneen yhdistyksen poistettavaksi rekisteristä. Tällöin ei siis ole olemassa yhdistyksen omaa päätöstä purkautumisesta eikä myöskään rekisteriviranomaisen ulkopuolelta tullutta pyyntöä toimintansa lopettaneen yhdistyksen määräämisestä purettavaksi. Liioin ei ole suoritettu sellaista selvitysmenettelyä, joka normaalisti yhdistyksen purkamisen yhteydessä tehdään. Sen sijaan rekisteristä poisto perustuu siihen, että viimeksi tehdystä rekisteri-ilmoituksesta on kulunut kaksikymmentä vuotta eikä rekisteriviranomaisen ole syytä olettaa yhdistyksen toiminnan jatkuvan.

Rekisteristä poistamista edeltää kuulutuksen julkaiseminen virallisessa lehdessä. Mikäli viiden kuukauden kuluessa kuulutuksen julkaisemisesta ei ole kirjallisesti tehty rekisteriviranomaiselle ilmoitusta toiminnan jatkumisesta, yhdistys on poistettava rekisteristä. Lisäksi edellytetään kuitenkin, ettei rekisteriviranomaisen muutoinkaan ole syytä olettaa yhdistyksen edelleen jatkavan toimintaansa.

Yhdistys katsotaan poistetuksi rekisteristä, kun päätös poistamisesta on rekisteröity (41 b § 1 momentti). Rekisteristä poistaminen merkitsee, että yhdistys on purettu. Tämän jälkeen rekisteristä poistettua yhdistystä pidetään rekisteröimättömänä yhdistyksenä, ei siis kokonaan lakanneena. Sen oikeuskelpoisuus on kuitenkin päättynyt.

Rekisteristä poistaminen rekisteriviranomaisen omasta aloitteesta on näin ollen oikeudellisesti hyvin merkityksellinen toimenpide. Tällaisen jatkuvana lakiin sisältyvän oikeuden antaminen rekisteriviranomaiselle tuntuu kuitenkin perustellulta. Tätä edellyttäneen yhdistysrekisterin selkeys. Vastaava mahdollisuus on olemassa esimerkiksi osakeyhtiöiden, osuuskuntien ja säätiöiden osalta.

Kiinteistökirjaamisen näkökulmasta asia saa erityistä merkitystä silloin, kun rekisteristä poistetulla yhdistyksellä on ollut nimissään kiinteistöjä tai maanvuokraoikeuksia. Näihin tilanteisiin liittyviä näkökohtia käsitellään jäljempänä. Kysymystä voidaan tarkastella ensinnäkin niitä tapauksia ajatellen, joissa yhdistyksen toiminta todella oli loppunut, mutta sen nimiin oli jäänyt kiinteistö tai maanvuokraoikeus. Lisäksi kysymystä tulee tarkastella niitä tapauksia ajatellen, joissa yhdistyksen toiminta ei ollut loppunut eli rekisteristä poisto osoittautuu jälkikäteen virheeksi. Esityksen perusteella jää epäselväksi, miten tällöin menetellään rekisteristä poistetun yhdistyksen nimissä mahdollisesti olleen kiinteistön tai maanvuokraoikeuden suhteen.

4.1. Yhdistys, joka oli poistettu rekisteristä, oli lopettanut toimintansa, mutta sen nimiin jäi kiinteitä omaisuutta

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

On mahdollista, että yhdistyksen toiminta on vähitellen hiipunut, mutta sen nimiin on kaikesta huolimatta jäänyt esim. kiinteistö tai maanvuokraoikeus. Kun yhdistyksen puolesta ei ole tehty kahteenkymmeneen vuoteen rekisteri-ilmoituksia, uusi lainsäädäntö mahdollistaa yhdistyksen poistamisen rekisteristä.

Lisäedellytyksenä tosin on, että rekisteriviranomaisella ei ole muutoinkaan syytä epäillä yhdistyksen toiminnan jatkuvan. Rekisteriviranomainen suorittaa myös viran puolesta tapahtuvaa tutkintaa tämän edellytyksen selvittämiseksi. Esitysluonnoksessa lausutaan, että selvitys kohdistuu myös kohdeyhdistyksen varallisuuteen (s. 7). Selvää kuvaa ei kuitenkaan muodostu siitä, mitä esimerkiksi se, että kohdeyhdistyksen tiedetään omistavan kiinteistön, merkitsee rekisteristä poistamisedellytysten kannalta. Maanmittauslaitos katsoo epäselväksi, voiko poistettavan yhdistyksen nimissä oleva kiinteistö estää rekisteristä poistamisen kaikissa tilanteissa. Näin siis olisi silloinkin, kun rekisteri-ilmoituksista olisi kulunut yli kaksikymmentä vuotta eikä muusta toiminnasta myöskään ole lainkaan tietoa. Perustelluinta on, että yhdistystä, jolla on nimissään kiinteistö, ja rekisteriviranomainen tulee tietoiseksi tästä seikasta, ei missään tilanteessa poistettaisi yhdistysrekisteristä.

Toisaalta on mahdollista, että toimintansa lopettaneella yhdistyksellä on nimissään kiinteistö, mutta rekisteriviranomainen ei lainkaan tule tietoiseksi siitä. Esimerkiksi lainhuuto- ja kiinnitysrekisterissä on myös sellaisia yhdistyksille myönnettyjä vanhoja lainhuutoja, joiden yhteyteen ei ole tallennettu yhdistyksen y-tunnusta eikä välttämättä edes yhdistysrekisterinumeroa. Käytettävissä olevil automaattisilla rekisterihauilla ei tällaisia omistuksia saada selville. Jos kysymyksessä kuitenkin on toimintansa lopettanut yhdistys, joka ei ole toimittanut rekisteri-ilmoituksia yli kahteenkymmeneen vuoteen, yhdistys voi tulla poistetuksi rekisteristä. Näin ollen yhdistysrekisteristä voi tätä kautta tulla poistetuksi yhdistyksiä, joilla edelleen on omistuksessaan kiinteitä omaisuuksia.

Näissä tapauksissa voi myöhemmin tulla esiin kysymys, kuka rekisteristä poistetulta yhdistykseltä jääneen kiinteistön omistaa ja kuka saa siitä disponoida. Tällaisia tapauksia on tullut esiin myös sen jälkeen, kun 1990-luvun alussa erityislakiin perustuen oli toteutettu nyt ehdotetun kaltainen toimintansa oletettavasti lopettaneiden yhdistysten massapoisto rekisteristä. Vaikka tilanteet ovat olleet harvinaisia, näihin liittyvät kysymykset ovat kuitenkin olleet kirjaamisviranomaisen kannalta oikeudellisesti hankalia. Kysymykset aktualisoituvat siinä vaiheessa, kun tällaisen rekisteristä poistetun yhdistyksen kiinteistöön jälkikäteen on alettu kohdistaa määräämistoimia.

Vaikka nyt näissä uusissa massapoistoissa edellä mainittuja tilanteita melko varmasti tulee myös esiin, ehdotettu sääntely näyttäisi tuovan asiaan lisää selkeyttä. Lähtökohta tosin on, että rekisteristä poistettu yhdistyksen eksistenssi jatkuu vain rekisteröimättömänä yhdistyksenä, jolla ei voi olla nimissään oikeuksia eikä velvollisuuksia. Selvennyksenä esitysluonnoksessa kuitenkin tode-

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

taan (s. 13): "Ennen rekisteristä poistamista yhdistykselle tulleiden varojen ja velkojen osalta yhdistystä pidettäisiin yleisten oikeusperiaatteiden perusteella jonkinlaisena yhteenliittymänä, joka edelleen omistaa rekisteristä poistetun yhdistyksen varat...". Maanmittauslaitos katsoo, että, keskeisin edistys on kuitenkin se, että ehdotukseen sisältyy erityinen säännös rekisteristä poistamisen oikeusvaikutuksista (ehdotettu uusi 41 b §). Sen 2 momentin mukaan rekisteristä poistetun yhdistyksen varojen käyttämiseksi ja niistä disponoimiseksi tulee pääsääntöisesti käynnistää normaalit yhdistyksen purkautumiseen liittyvät selvitystoimet. Tämä antaa myös kiinteistökirjaamisviranomaiselle mahdollisuuden käsitellä näitä tapauksia entistä selkeämmin ja yhdenmukaisemmin.

4.2. Yhdistys, joka oli poistettu rekisteristä ja jolta jäi kiinteistö, tosiasialla oli edelleen toimiva yhdistys

On mahdollista, että rekisteriviranomainen tulee poistamaan rekisteristä toimintansa lopettaneena yhdistyksen, joka kuitenkin de facto edelleen on jatkanut toimintaansa. On vain käynyt niin, että rekisteri-ilmoituksia ei ole tehty kahdeksankymmeneen vuoteen eikä rekisteriviranomainen muutoinkaan saanut tietoa yhdistyksen toiminnasta poistamispäätöstä harkitessaan. Edelleen on täysin mahdollista, että tällaisen yhdistyksen nimissä on ollut kiinteistö tai maanvuokraoikeus. Vaikka yhdistyksellä olisi ollut lainhuuto tai erityisen oikeuden kirjaus kiinteistöön tai maanvuokraoikeuteen, on mahdollista, että rekisteriviranomainen ei ole tullut tästä tietoiseksi.

Yhdistykselle jäsenille tilanne voi paljastua sattumalta tai esimerkiksi sitä kautta, että yhdistys on tekemässä tavanomaista edelleen luovutusta kiinteistönsä tai maanvuokraoikeutensa osalta. Ensimmäiseksi mainitussa tilanteessa aktualisoituvat kysymykset: miten yhdistys palautetaan oikeuskelpoiseksi yhteisöksi ja miten sen omistama kiinteistö käsitellään tässä yhteydessä? Jälkimmäisenä mainitussa tilanteessa voi aktualisoitua mm. seuraava kysymys: hyväksytäänkö rekisteristä poistetun yhdistyksen rekisteristä poistamisen jälkeen tekemät päätökset kiinteistön luovuttamisesta vai onko yhdistykselle valittava selvitysmiehet, joiden tulee hyväksyä tapahtunut kiinteistön luovutus? Näistä ensimmäistä tilannetta käsitellään vielä tarkemmin jäljempänä.

4.2.1. Rekisteristä poistetun toimivan yhdistyksen palauttaminen rekisteriin ja yhdistyksen kiinteän omaisuuden käsittely

Toimimattomana rekisteristä poistetun toimivan yhdistyksen intressissä on tietenkin saada itsensä uudelleen rekisteriin samoin kuin saada nimissään ollut kiinteistö edelleen pidettyä nimissään ja omistuksessaan. Rekisteristä poistaminenhan oli merkinnyt yhdistyksen purkautumista ja sitä, että se on eksistentti rekisteröimättömänä yhdistyksenä. Tässä ominaisuudessa se ei enää lähtökohtaisesti voi omistaa omaisuutta eikä myöskään lähtökohtaisesti pysty lain-

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

kaan disponoimaan. Tilanne on tietenkin tämän toimivana rekisteristä poistetun yhdistyksen kannalta erittäin ongelmallinen, vaikka yleisiin oikeusperiaatteisiin viitaten purkautunut yhdistys edelleen jonkinlaisena "yhteenliittymänä" de facto omistaisikin kiinteistönsä.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei näytetä pidettävän kovin suurena ongelmana sitä, että toimiva yhdistys on erehdyksessä poistettu rekisteristä. Keskeisenä pidetään vain sitä, että yhdistys saadaan tarvittaessa helposti takaisin rekisteriin. Tältä osin esitysluonnoksessa käytetään joissain kohtaa termiä rekisteriin "palauttaminen". Esimerkiksi sivulla 8 todetaan, että virheellisestä poistosta aiheutuvat haitat voidaan osaksi ehkäistä sillä, että "toimimattomana poistettu yhdistys voidaan tarvittaessa helposti palauttaa rekisteriin". Tietojärjestelmävaatimuksen osalta puhutaan "poiston palauttamisesta". Edelleen todetaan (s. 15), että "rekisteristä poistettu yhdistys voidaan uudella perusilmoituksella palauttaa yhdistysrekisteriin".

Jossain määrin jää kuitenkin epäselväksi, mitä rekisteristä poistetun yhdistyksen uudelleen rekisteröiminen tosiasiaassa edellyttää ja mitä se merkitsee. Rekisteriin palauttamiseen ja "poiston palauttamiseen" viittaavat ilmaisut voisivat antaa aihetta käsitykseen, että virheellinen poisto ikään kuin "vedetään takaisin" ja yhdistys jatkaa tämän jälkeen rekisterissä oloaan niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Voisi jopa ajatella, että poistamispäätös oikaistaisiin jonkinlaisena itseoikaisuna esimerkiksi hallintolain 50 §:n nojalla (asiavirheen korjaaminen).

Tästä ei ole kuitenkaan kysymys. Minään itseoikaisuna ja virheen korjaamisena poistopäätöstä ei peruta (ks. myös esitysluonnos s. 4, jossa todetaan nykytilan osalta, että itseoikaisu hallintolain mukaan ei ole tullut kysymykseen myöskään voimassa olevan lain mukaan). Sen sijaan näyttää siltä, että rekisteristä poistetun yhdistyksen sijaan on perustettava uusi yhdistys. Maanmittauslaitos esittää selvitettäväksi, edellyttäisiinkö tällöin normaaleja perustamistoimenpiteitä, perustamiskirjaa ja sääntöjä. Joka tapauksessa vaaditaan uusi perusilmoitus, johon lain mukaan tulee liittää perustamiskirja ja säännöt (esitysluonnos s. 15 ja yhdistyslaki 48 §). On kysyttävä, voitaisiinko perusilmoitukseen sellaisenaan liittää vanhan, yhdistysrekisteristä poistetun yhdistyksen perustamiskirja ja säännöt. Maanmittauslaitos katsoo, että asiaa tulisi tarkemmin avata esitöissä.

Keskeistä on kuitenkin huomata se, että erehdyksessä rekisteristä tapahtuneen poistamisen jälkeen, kun yhdistys uudella perusilmoituksella rekisteröidään uudelleen, kysymys on oikeudellisesti kokonaan uudesta yhdistyksestä. Kysymys on siis uudesta oikeussubjektista. Se omaisuus, joka oli rekisteristä poistetulla yhdistyksellä, ei mitenkään automaattisesti, esim. jonkinlaisena yleisseuraantona, siirry tälle uudelle yhdistykselle. Rekisteristä poistetun yhdistyksen nimissä ollut omaisuus tulee siirtää tälle uudelle oikeushenkilölle, joka on kokonaan uusi oikeussubjekti. Silloin kun kysymys on esimerkiksi kiinteästä omaisuudesta, tällaiset omaisuuden siirrot eivät ole aivan yksinkertaisia. Kysymyshän on ensinnäkin muotovaatimuksen alaisesta oikeustoimesta. Lisäksi kysymys on esimerkiksi kiinteistöjen osalta lainhuudatuksen alaisesta oikeus-

8.12.2015

MML 4808/00 08/2015

toimesta. On selvittävä mahdolliset verotukselliset näkökohdat omaisuuden siirtoihin liittyen. Samoin nousee esiin kysymys, mikä taho rekisteristä poistetun yhdistyksen puolesta voi päättää omaisuuden luovuttamisesta uuden yhdistyksen nimiin. Myös esimerkiksi jää epäselväksi, edellytetäänkö näitä toimia varten esimerkiksi selvitysmiesten valitsemista.

Tällaiset kysymykset johtavat väistämättä siihen, että Maanmittauslaitos katsoo, että olisi pohdittava, eikö olisi perusteltua ainakin selvästi virheellisissä poistotapauksissa katsoa, että poistopäätös voitaisiin korjata hallintolain mukaisella itseoikaisumenettelyllä. Tällöin olisi kysymys siitä, että rekisteristä poistettu yhdistys tosiasiallisesti ”palautettaisiin” rekisteriin. Hallituksen esityksessä ei ilmeisesti tulisikaan lausua yhdistyksen palauttamisesta rekisteriin, ellei tarkoiteta tällaista poistamispäätöksen korjaamisen eli päätöksen poistamisen kautta tapahtuvaa palauttamista. Tällaisen itseoikaisuun perustuvan yhdistyksen rekisteriin palauttamisen hyvänä puolena olisi se, että jälkikäteisiä ehkä laajojakin omaisuuden transaktioita ei tarvitsisi toteuttaa.

Pääjohtaja *Allekirjoitettu sähköisesti*
Arvo Kokkonen

Maanmittausneuvos *Allekirjoitettu sähköisesti*
Markku Markkula